

Taalbeleidshersiening aan die Universiteit van die Vrystaat, 2003–2015

The revision of language policy at the University of the Free State, 2003–2015

THEODORUS DU PLESSIS

Eenheid vir Taalfasilitering en -bemaatiging
Universiteit van die Vrystaat
E-pos: dplesslt@ufs.ac.za

Theo du Plessis

THEODORUS DU PLESSIS is hoogleraar in taalbestuur en direkteur van die Eenheid vir Taalfasilitering en -bemaatiging aan die Universiteit van die Vrystaat. Hy is hoofredakteur van die Van Schaik Uitgewersreeks *Studies in Language Policy in South Africa*, waarvan agt volumes reeds sedert 2000 gepubliseer is; mederedakteur van twee verdere boeke oor taalpolitiek, *Afrikaans en taalpolitiek* (1987 – met Hans du Plessis), *Taal en stryd: Gedenkbundel 1989–1999* (1999 – met Alwyn van Gensen); en hoofredakteur van die SUN Press-reeks, *South African Language Rights Monitor/Suid-Afrikaanse Taalregtemonitor*, waarvan 10 jaarlikse verslae (2002–2011) en een geakkrediteerde spesiale uitgawe (2014) sedert 2010 verskyn het. Hy is ook mederedakteur van die vaktydskrif *Language Matters. Studies in the Languages of Africa* (UNISA/Routledge) en lid van die redaksie van die prestige vaktydskrifte *Language Policy* (Springer) en *Language, Culture and Curriculum* (Taylor & Francis). Hy is lid van die Internasionale Akademie van Linguïstiese Wetenskap en van drie nasionale linguïstiese vakverenigings.

THEODORUS DU PLESSIS is a professor in language management and director of the Unit for Language Facilitation and Empowerment at the University of the Free State. He is editor-in-chief of the Van Schaik Publishers series *Language Policy Studies in South Africa*, of which eight accredited volumes have been published since 2000; co-editor of two further books on language politics, *Afrikaans en taalpolitiek* (1987 – with Hans du Plessis), *Taal en stryd: Gedenkbundel 1989–1999* (1999 – with Alwyn van Gensen); and editor-in-chief of SUN Media's *South African Language Rights Monitor* series, of which 10 annual reports (2002–2011) and one accredited special issue (2014) have been published since 2010. He is also associate editor of the journal *Language Matters* (UNISA/Routledge) and serves on the editorial board of the prestige journal, *Language Policy* (Springer), as well as *Language and Curriculum* (Taylor & Francis). He is a member of the International Academy of Linguistic Law and of three national academic language associations.

ABSTRACT***The revision of language policy at the University of the Free State, 2003–2015***

The article offers an overview of language policy review at the University of the Free State (UFS), from the inception of the university council's 2003 language policy up to the adoption of an entirely new policy in March 2016. This overview is undertaken against the background of theoretical insights about the role of the evaluation of effective policy implementation in policy review at higher education institutions. Several studies as well as some institutional reports since then have suggested that the UFS language policy needed to be reconsidered in view of drastically changing demographics in particular. The underlying question that is considered in terms of relevant documentation available in the public space is therefore why the UFS did not respond earlier to warnings about the inappropriateness of a policy that had been implemented under completely different conditions back in 2003. Departing from international studies on policy review, the study specifically looks at the role of regulative factors in policy review. This is done in terms of an analysis of external core reports that, as far back as 2006 already, recorded shortcomings requiring corrective actions by the UFS. The role of specifically two reports published during 2008, namely the Higher Education Quality Committee (HEQC) institutional audit report and the Ministerial Committee's report on transformation and social cohesion and the elimination of discrimination in public higher education institutions (the so-called Soudien report), are considered. Incidentally, they are also foregrounded in a transformation report issued by the UFS towards the end of 2014, which turns out to have provided a basis for reinventing language problems that could eventually be used as a rationale for changing the UFS language policy.

As these reports have identified a range of shortcomings in the 2003 language policy, the study was specifically interested in how the mentioned transformation report presented these findings and how the UFS responded – aspects the transformation report omits. From publicly available documents, it is clear that the UFS has indeed responded appropriately and even revised aspects of implementing the existing language policy. With the changeover to a new leadership during 2009, these measures were not followed through and not even mentioned at all after 2010. Among others, the study finds that the UFS nevertheless did attempt language policy revisions in 2010 and 2012, which led to instilling a more pragmatic approach to language policy implementation. After the 2010 review, the notion was adopted of a university that (still) used English and Afrikaans as media of instruction, but not necessarily within a framework of absolute parallel-medium teaching and where English was used as a kind of mediating language within multicultural situations. Other policies were revised to reflect this new approach, among them the policy on the UFS's branding identity, employment equity and integration in hostels. After the 2012 revision, the notion was adopted that parallel-medium education will be offered where possible and practicable and that the use of Southern Sotho within the teaching and learning environment will be increased. These measures partly responded to the dwindling number of Afrikaans students that still opted for Afrikaans classes (by 2012 already below 30% of all students). The changes resulting from these two reviews notably went further than the corrective actions undertaken before 2010 under the former management. They were nevertheless not mentioned in the UFS's transformation report, nor did they feature in the 2015 review process.

In order to reconstruct the entire 2015 language review process (which is the actual focus of the study), the run-up to the surprising announcement about a language policy review is studied in some detail. Neither the 2014 annual institutional report nor the UFS's 2015–2020 strategic plan (finalised towards the end of 2014) mentions any of the kind of concerns about

the institutional language policy that were raised during 2015. On the contrary, this strategic plan in particular still reaffirms the status quo position regarding language. One therefore has to assume that consistent pressure from the Department of Higher Education and Training by means of the mechanisms envisaged by the 2008 Soudien report, the role of the Director of the UFS's Institute for Reconciliation and Social Justice and the increased demand for transformation from student quarters as a by-product of the #RhodesMustFall campaign, have all contributed to a change of heart by the university management regarding the language issue. In stark contrast with the position adopted towards the end of 2014, it was subsequently argued that the 2003 language policy was found to be inappropriate to promote "transformation at the institution", a phrase that began to be propagated in official announcements and press releases.

The article concludes that, because of a degree of neglect to execute actual language policy revisions (and thereby aligning revisions made in other policies) the university's management was eventually caught off guard by increased demands for transformation from all quarters. By inadvertently creating a hostile intellectual climate about the position of Afrikaans, the leadership could probably succeed – without any policy revision – to remove the existing bilingual language policy and replace it with a predominantly monolingual language policy. One therefore wonders whether Afrikaans became the culprit for the lack of proper and regular evaluation of a range of measures that were implemented at different stages in an attempt to realign the 2003 language policy with the changing circumstances at the UFS. In the end, this case demonstrates the importance of a meta-policy that helps to steer a university such as the UFS through troubled waters within an overall unstable higher education environment.

KEYWORDS: Double-medium education; Monolingualism; Multilingualism; Multiculturalism; Medium of instruction; Education language policy; Parallel-medium education; Language policy; Language policy higher education; Language policy evaluation; Language policy review; Language diversity; Bilingualism

TREFWOORDE: Dubbelmediumonderrig; Eentaligheid; Meertaligheid; Multikulturaliteit; Veeltaligheid; Onderrigmedium; Onderwystaalbeleid; Parallelmedium-onderrig; Taalbeleid; Taalbeleid hoër onderwys; Taalbeleidevaluering; Taalbeleidshersiening; Taaldiversiteit; Tweetaligheid

OPSOMMING

Die artikel bied 'n oorsig van taalbeleidshersiening aan die Universiteit van die Vrystaat (UV) vanaf die inwerkingtreding van die universiteitsraad se 2003-taalbeleid tot en met die aanvaarding van 'n totaal nuwe beleid in Maart 2016. Hierdie oorsig geskied teen die agtergrond van teoretiese insigte oor die rol van die evaluering van beleidsimplementering by beleidshersiening aan hoëronderwysinstellings. Die onderliggende vraag wat aan die hand van relevante dokumentasie in die openbare ruimte ondersoek word, is waarom die UV nie eerder ag geslaan het op gevaartekens met betrekking tot die toepaslikheid van 'n beleid wat onder ander omstandighede ingestel is nie. Spesifiek die rol van regulatiewe faktore by effektiewe beleidshersiening word oorweeg aan die hand van 'n analise van eksterne kernverslae, wat reeds sover terug as 2006 leemtes aangedui en bepaalde regstellings van die UV verwag het. Die aanloop tot die verrassende 2015-taalbeleidshersiening word in besonderhede nagegaan

ten einde die hele hersieningsproses te kon reconstrueer. Onder meer word bevind dat die UV wel in 2010 en 2012 formeel taalbeleidshersienings aangepak het wat 'n meer pragmatiese benadering tot taalbeleidsimplementering tot gevolg gehad het. Die artikel bevind dat die universiteitsbestuur as gevolg van 'n mate van versuim om meer daadwerklike taalbeleids-wysiginge deur te voer, uiteindelik onkant gevang is deur 'n toenemende aandrag op transformasie. Deur waarskynlik te help skep aan 'n ongunstige denkklimaat oor die posisie van Afrikaans kon die leierskap daarin slaag om sonder enige hersiening die bestaande tweetalige taalbeleid van die tafel te vee en met 'n grootliks eentalige beleid te vervang.

1. INLEIDING

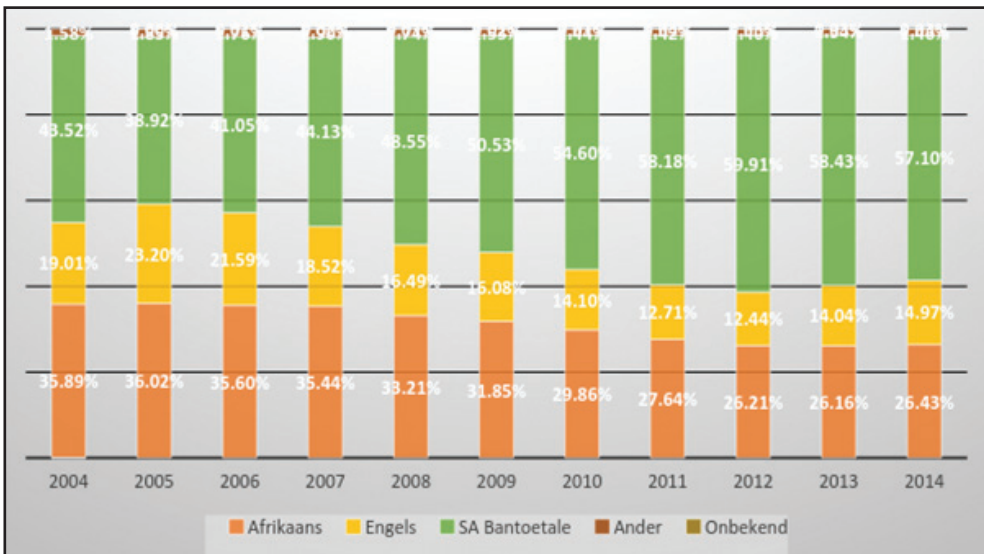
Op 11 Maart 2016 maak die Raad van die Universiteit van die Vrystaat (UV) bekend dat “'n nuwe Taalbeleid met 'n oorweldigende meerderheid goedgekeur is” (UV 2016). Met hierdie beleid verbind die Raad hom skynbaar tot die skep van “'n taalryke omgewing... wat toegewy is aan veeltaligheid” deur aandag te gee aan Afrikaans, Suid-Sotho, Zoeloe “en ander tale wat op die drie kampusse in Bloemfontein en Qwaqwa verteenwoordig word”, spesifiek binne “'n uitgebreide studieklassstelsel vir eerstejaarstudente”. Terselfdertyd verklaar die Raad egter dat Engels die primêre taal van onderrig, universiteitsadministrasie en “(f)ormele studente- en wisselwerking” sal wees. As kompromie word aanvaar dat parallelmedium nog in bepaalde programme sal voortgaan, maar wel uitgebrei sal word om Suid-Sotho en Zoeloe in te sluit.

Sodra 'n volledige nuwe beleid geformuleer is, vervang dit die een van 6 Junie 2003 (UV-Raad 2003), wat tans (Mei 2016) nog van krag is. Laasgenoemde erken beide Afrikaans en Engels as “hoof-tale” en daarom ook as gelyke onderrig- en administrasietale. Volgens artikel 2.4 van hierdie beleid wil die UV veeltaligheid en multikulturaliteit “koester en bevorder”. Dit word volgens artikel 1.2.3 gedoen teen die agtergrond van “die nasionale beweging na veeltaligheid en die erkenning van taalregte”. Verskeie konkrete maatreëls word getref om sodanige meertaligheid te realiseer, onder meer parallelmediumonderrig, uitgebreide vertaal- en tolkdienste, taalontwikkeling, ensovoorts.

Waar die 2003-beleid tweetaligheid binne die konteks van meertaligheid institutionaliseer, verskuif die nuut aangekondigde beleid met die de-institutionalisering van Afrikaans na 'n eentalige bestel, versuiker deur tipies egalitiese bedoelings insake meertaligheid. Die onvermydelike vraag wat gevra moet word, is wat hierdie redelik drastiese verandering genoodsaak het.

In sy strategiese plan vir 2015–2020 (teen die einde van 2014 aanvaar) word nog bevestig dat die UV 'n parallelmediuminstelling is wat ondanks 'n toenemende verskuiwing van Afrikaanssprekende studente na die Engelse voertaal, steeds onderrig in Afrikaans en Engels verskaf (UFS 2015:3-4). Geen aanduiding word gegee van die noodsaak om af te stap van die bestaande beleid of van enige oogmerk om dit ingrypend te verander nie. Dit is daarom vreemd dat die UV-raad op 4 Junie 2015 aankondig dat opdrag gegee is vir die totstandkoming van “'n Taalkomitee” om 'n hersiening van die institusionele taalbeleid te oorweeg en teen November 2015 aanbevelings hieromtrent aan die Raad voor te lê. Volgens Loader (2015:12) is hierdie besluit geneem in reaksie op “algemene besorgdheid” (gelug by 'n universiteitsvergadering van 28 April 2015) oor “die moontlike nie-geskiktheid van die UV se huidige parallelle voertaalbeleid om die diepgaande transformasie by die instelling te ondersteun”. Impliseer dit dat die UV teen die einde van 2014 salig onbewus was van moontlike hindernisse wat sy taalbeleid by die ontplooiing van transformasie kon veroorsaak het? En wat presies maak die 2003-beleid ongeskik om “diepgaande transformasie” te kan bewerkstellig?

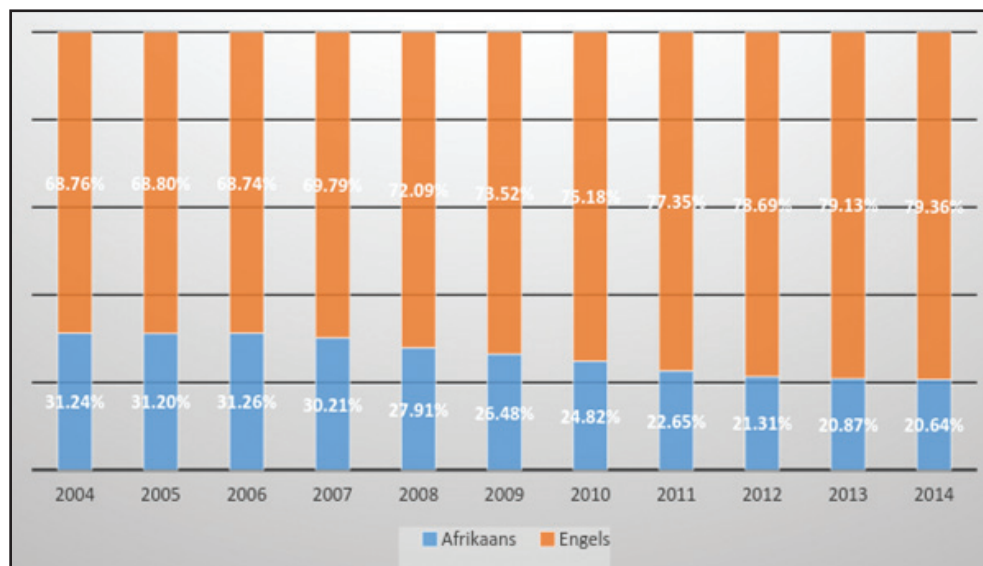
Sulke vrae is besonder relevant in die lig van 'n vereiste in die UV se metabeleid (UV 2005b) dat institusionele beleide periodiek hersien moet word. Gereelde hersiening volg uiteraard op die roetine matige evaluering van beleidsimplementering, sekerlik ook van taalbeleidsimplementering. Du Plessis (2015) beoordeel juis die toepaslikheid van die UV se taalbeleid en kom op grond van drie kernfaktore tot die gevolgtrekking dat 'n taalbeleids Hersiening aan die UV eintlik 'n geruime tyd lank al onafwendbaar is. Hy voer aan dat veranderende demografiese, regulatiewe en leierskapfaktore oor 'n tydperk heen meegewerk het om 'n ongunstige klimaat aan die UV te skep vir die handhawing van die heersende parallelmediummodel. Trouens, 'n vroeëre analise toon dat die instandhouding van 'n parallelmediummodel alleen op basis van die krimpende Afrikaanse studentegemeenskap reeds teen 2010 nie meer haalbaar was nie (Du Plessis 2015:10). Die rede hiervoor is dat die Afrikaanstalige studentegemeenskap aan Kopsies teen 2010 reeds die "kritieke afsnypunt van 30%" genader het (Du Plessis 2010a: 135; 140). Die beskikbare syfers van Figuur 1¹ toon dat die Afrikaanse huistaalkomponent teen 2014 (toe die strategiese plan vir 2015-2020 aanvaar is) reeds tot onder hierdie afsnypunt gedaal het (teen 2016 reeds 24,21%).

Figuur 1: *Taalverspreiding per huistaal onder ingeskrewe UV-studente, 2004–2014*

Die situasie vererger indien die tendens waarvan die 2015 strategiese beplanning hierbo melding maak ook verreken word, soos die syfers van Figuur 2 aandui. (Teen 2016 het reeds minder as 18% van ingeskrewe studente Afrikaans as onderrigtaal gekies.)

¹ Verskaf deur die UV se Direkoraat vir Institusionele Navorsing en Akademiese Beplanning op 26 Mei 2016.

Figuur 2: *Verspreiding van studente volgens onderrigmedium, 2004–2014*

Bloot op grond van hierdie veranderde demografiese situasie moes die UV al veel eerder sy taalbeleid hersien het om aan te pas by die veranderende omstandighede. Nietemin word die “nie-geskiktheid” van parallelmediumonderwys in 2015 nie primêr aan demografie toegeskryf nie, maar uiteindelik aan faktore wat teruggevoer kan word na twee belangrike verslae wat gedurende 2008 verskyn het, te wete die Higher Education Quality Committee (HEQC) se verslag oor ’n roetineamatige institusionele oudit wat vanaf 16 tot 20 Oktober 2006 aan die UV uitgevoer is (HEQC 2008) en die sogenaamde Soudien-verslag² oor transformasie en sosiale kohesie en die uitskakeling van diskriminasie aan hoëronderriginstellings (Ministerial Committee 2008) wat op die sogenaamde Reitz-insident van Februarie 2008³ gevolg het en wat uitgeloop het op hierdie ministeriële ondersoek. Dit is insiggewend dat die UV se transformasieverslag vir die tydperk 2004–2014 (UFS 2014a), wat terloops ook teen die einde van 2014 bekendgestel is,⁴ prominensie aan die bevindinge van hierdie twee verslae verleen.

Vir die doeleindes van hierdie artikel kan dus aanvaar word dat die redes vir die 2015-taalbeleidshersiening aan die UV elders as by demografiese faktore gesoek moet word. ’n Rekonstruksie van die verloop van taalbeleidshersiening aan die UV sedert die aanvaarding van sy 2003-taalbeleid, wat met hierdie artikel beoog word, kan in hierdie opsig nuttige perspektiewe oplewer.

² Vanweë die lang titel van die verslag het die gebruik ontstaan om dit te vernoem na die voorsitter, prof. Crain Soudien.

³ Die sogenaamde Reitz-insident hou verband met die onthulling van ’n video deur vier manlike Afrikanerstudente verbonde aan Pres. Reitz Kamerwonnings aan die UV, waarin uitgebeeld word hoe ’n groep ouerige swart werkers gedwing word om kos te eet waarin die mans oënskynlik geürineer het (Ministerial Committee 2008).

⁴ Die webblad van die Instituut vir Versoening en Sosiale Geregtigheid waar die 2014-transformasieverslag afgelaai kan word, is op 20 Oktober 2014 laas bygewerk <http://institute.ufs.ac.za/content.aspx?id=38>, soos op 25 Mei 2016 vasgestel.

2. BELEIDSONTWIKKELING EN -HERSIENING AAN TERSIËRE INSTELLINGS

Beleidsontwikkeling en -hersiening aan tersiëre instellings is uiteraard geen vreemde verskynsel nie. Heelwat universiteite beskik oor riglyne of selfs beleide hieromtrent, sedert Dror (1971:74)⁵ bekend as “beleid oor beleid” of “metabeleid”. In navolging van Dror se toonaangewende werk op die gebied van openbare beleid het Freeman (2012a) die konsep “metabeleid” met betrekking tot universiteite verder begin voer. Volgens haar vestig ’n universiteit se metabeleid die oorhoofse raamwerk vir die instelling se onderskeie beleidsprosesse (Freeman 2012a:93).

Die ontplooiing van metabeleid aan universiteite hou volgens Freeman (2012a:91) grootliks verband met die (toenemende) eise wat hieromtrent gestel word deur tersiëre gehaltebeheer-agentskappe, wat weer verband hou met die veranderende hoëronderwysomgewing en regerings se aandrang op verantwoordbaarheid. In ’n meer onlangse studie noem sy byvoorbeeld dat die meeste Australiese universiteite en ten minste die helfte van Nieu-Seelandse universiteite reeds so ’n metabeleid aanvaar het (Freeman 2014:74;80). Kenners van hoëronderwysbestuur sal weet dat die hele diskoers oor die verantwoordbaarheid van openbare universiteite en tersiëre instellings wêreldwyd hierdie instellings besighou, soos ’n mens merk uit internasionale publikasies soos dié van Stensaker en Harvey (2010) oor die onderwerp.

’n Universitêre metabeleid maak meestal voorsiening vir die hele beleidsproses, hetsy met betrekking tot die ontwikkeling van ’n totaal nuwe beleid (wat die uitvloeisel van ’n beleidsvereiste kan wees) of vir die hersiening van ’n bestaande beleid (ten einde organisatoriese effektiwiteit te verseker). Die metabeleid van die Australiese University of Victoria (University of Victoria 2007) tref byvoorbeeld so ’n onderskeid terwyl dié van die tweetalige Nieu-Seelandse University of Otago weer onderskei tussen “groter” en “kleiner” wysigings (University of Otago, 2010). Ook die UV se metabeleid, wat reeds op 10 Junie 2005 aanvaar is, onderskei tussen die ontwikkeling van ’n nuwe beleid en die hersiening van ’n bestaande beleid; en maan voornemende beleidsopstellers om eers alternatiewe te ondersoek alvorens op die hersieningskarretjie gesprong word (UV 2005b:2-3).

Vir Freeman (2012a:95) hou beleidshersiening verband met die oorweging van (die inhoud van) ’n bestaande beleidstuk met die effektiwiteit van spesifiek **beleidsimplementering** in gedagte. Uit haar ondersoek na die metabeleid van ’n aantal universiteite blyk dit dat daar sprake is van ’n kontinuum gebiedende faktore wat beleidshersiening noodsaak, verspreid vanaf geringer wysigings wat van tyd tot tyd vereis word as gevolg van onder meer benamings en terminologie wat voortdurend verander, tot groter wysigings wat vereis word as gevolg van onder meer strukturele veranderinge of nuwe wetgewing (Freeman 2012a:100). Van hierdie faktore hou verband met *interne faktore*, soos onder meer verskuiwings in universiteitstrategie, nuwe institusionele risiko’s wat mag opduik en die noodsaak om verskillende institusionele beleide met mekaar in ooreenstemming te bring. Ander hou weer verband met *eksterne faktore* soos wetswysigings of wysigings aan die nasionale beleidsraamwerk, die noodsaak vir nasionale (en internasionale) yking en selfs strukturele hervorming (byvoorbeeld in die geval van die amalgameering van instellings).

In ’n verdere bydrae beklemtoon Freeman (2012b) spesifiek die rol van die **evaluering** van beleidsimplementering by beleidshersiening. Die volgende soort vrae kan tipies aan sodanige evaluering gekoppel word:

⁵ ’n Leier op die terrein van beleidsontwerp en -kennis.

Has the policy been implemented (or is it still sitting on the shelf)? Have the policy objectives been met? Have the intended outcomes resulted? Does the policy reflect current (good?) practice? (Freeman 2012b:2)

Ofskoon dit byna vanselfsprekend is dat die evaluering van beleidsimplementering deel vorm van wat die “beleidsiklus” genoem kan word, is dit volgens Freeman opmerklik dat universiteite oor die algemeen hierdie aspek afskeep (die spreekwoordelike “wit olifant” waaroor sy dit het). Soos Freeman (2012b:3) dit stel, “there is little evidence from university ‘policy on policy’ to suggest that policy evaluation has entered the lexicon of university policy practitioners”. ’n Mens kan hierdie versuim waarskynlik deels toeskryf aan die talle eise wat toenemend aan universiteite gestel word, waardeur kwessies soos die evaluering van beleidsimplementering sekerlik agterweë kan bly. Nietemin kan universiteite die betrokke leemte volgens Freeman (2012b:3) op ten minste twee maniere oorbrug, **deur gereelde vrae** oor die toepaslikheid van ’n bepaalde beleid te stel en **deur evaluering as beleidskomponent** beleidsmatig “in te bou” deur onder meer duidelike oogmerke en meetbare prestasieuitkomst te definieer en ook kriteria uit te spel.

Die aspek van veranderde leierskap (of bestuur) is waarskynlik ’n belangrike bykomende faktor wat beleidshersiening kan noodsaak, soos waarop gesinspeel word in die spreekwoord “’n nuwe besem vee skoon”. Uiteraard kan dit ook verband hou met strukturele veranderinge, maar sluit eintlik aan by ’n faktor wat tot hiertoe slegs by implikasie ter sprake gekom het, te wete “die tydgees”: ’n belangrike verskynsel wat volgens Steyn (1980:49) ’n invloed kan hê op die vordering of agteruitgang van tale. Volgens Steyn behoort ’n mens eerder te praat van “intellektuele klimaat”, dit wil sê “waardes, norme en riglyne, houdings, moete en moenies, hoefnies en behoorte wat die intellektueel en langamerhand die massa aanvoel en waarvolgens hulle handel of praat, of wat hulle ten minste in ag moet neem as hulle daarteen in verzet kom”. Die konsep “tydgees” (Duits *Zeitgeist*), alhoewel onnoukeurig, is die meer populêre term wat voorkom om te verwys na ’n mobiliserende (selfs meesleurende) werklikheidsbesef of -beeld wat in gemeenskappe kan posvat. Voorbeelde hiervan neem ’n mens waar in populêre diskoerse soos die sogenaamde demokratisering van hoër onderwys (Blessinger & Anchan 2015), die Afrikanisering van die kurrikulum (Msila & Gumbo 2016) en die globalisering van kennis (Kennedy 2014), om enkele voorbeelde te noem. Publikasies soos hierdie dra by tot die skep van ’n hedendaagse tydgees waarin “tradisionele” of heersende opvattinge oor die universiteit op allerlei wyses bevraagteken en betwis word. So sou ’n mens sekerlik die jongste diskoerse oor die Suid-Afrikaanse universiteitswese wat gepaardgaan met onrus, opstande, betogings en geweld ook soos die Matierektor, Wim de Villiers, kon toeskryf aan “die tydgees” (Retief 2015). Die bevraagtekening van die posisie van Afrikaans deur die *Language Policy in Higher Education* (MoE 2002) geproklameer as aangewese alternatiewe universiteitstaal van die land, hou sekerlik hiermee verband.

Wanneer hierna ondersoek ingestel word na die aanloop tot die 2015-hersiening van die UV se 2003-taalbeleid, sal veral rekening gehou word met die aangetekende faktore wat beleidshersiening noodsaak en nagegaan word watter van hierdie faktore ’n rol gespeel het.

3. METODOLOGIE

Aangesien die huidige studie grootliks ’n argivale ondersoek behels, is gedokumenteerde inligting oor die taalbeleidshersieningsproses aan die UV van wesenlike belang. Ongelukkig sluit die UV se beleid oor die bestuur van intellektuele eiendom (slegs in Engels beskikbaar)

“confidential information of the UFS” in onder die definisie van “intellektuele eiendom” (UFS2007a). Artikel 4.2. van die UV se handleiding oor die toegang tot inligting (UV 2005a) beklemtoon die vertroulike aard van bepaalde rekords, maar artikel 4.3 maak nogtans daarvoor voorsiening dat sekere inligting wel bekom kan word. Ook artikel 7.1.1. van die UV se beleid oor inligtingsekuriteit (UV 2013) plaas beperkings op die soort inligting wat ’n ondersoeker mag bekom en behandel. Inligtinggebruikers word verhoed om “sensitiewe inligting van die UV” met buitepartye te deel. Hierdie bepaling het onder meer daartoe aanleiding gegee dat die name van die UV se jongste taalbeleidshersieningskomitee nie aan die publiek bekend gemaak is nie, ’n stap waarop die Afrikaanse media die UV nogal meermale gehekel het (sien Smith 2015a). Desondanks die prosedure om wel vertroulike inligting te kan bekom, ontmoedig die onderhawige geval die ondersoeker om hierdie roete te volg en sodoende dalk ’n slagoffer van burokratiese rompslomp te word. ’n Voetnoot in Du Plessis (2010b) suggereer dat sulke versoeke in ieder geval nie noodwendig inligting oplewer nie. Gegewe die unieke tydsbeperking wat vir die saamstel van hierdie spesiale temanommer van die *Tydskrif vir Geesteswetenskappe* gegeld het, moes by die voorbereiding van hierdie artikel derhalwe staatgemaak word op relevante UV-rekords wat reeds in die openbare ruimte beskikbaar is.

Vir die identifisering van relevante dokumentasie blyk die UV se reeds gemelde transformasieverlag ’n nuttige vertrekpunt te wees. Die verslag verleen besondere prominensie aan taalkwessies en hulle verband met die sogenaamde transformasieprojek; en dit ondersoek die omvang en “diepte” van veranderinge wat ervaar en deur die instelling bevorder word. Die betrokke verslag onderskei twee belangrike transformasieperiodes aan die UV. Die eerste periode hou verband met die inwerkingstelling en relatiewe sukses van die parallelmedium-model vanaf die vroeë 1990’s tot en met die HEQC-ouditverslag. Die tweede periode hou verband met die Soudien-verslag en die aanstelling van ’n nuwe rektor en bestuur vanaf 2009 (UFS 2014a:12-13). Tydens die eerste periode het die UV skynbaar transformasie grootliks op eie houtjie (dus intern) probeer definieer (UFS 2014a:12), terwyl die verslag toegee dat transformasie tydens die tweede periode grootliks ekstern gerig word en weliswaar tot en met 2014 deur die twee gemelde verslae. Beide verslae is beskikbaar as openbare dokumente. Ook ander verslae is geraadpleeg, maar hulle geniet nie soveel aandag in die transformasieverlag nie. Dit word derhalwe nie vir die doeleindes van hierdie artikel betrek nie.

Dit is beslis nodig om vas te stel hoe die UV op die twee 2008-verslae gereageer het, aangesien hulle aanbevelings implikasies vir taalbeleidshersiening inhou. Hiervoor was dit nodig om verdere dokumente te bestudeer, in die besonder die UV se verbeteringsplan wat aan die HEQC voorgelê is, verdere vorderingsverslae omtrent die aangekaarte taalprobleme, verwante strategiese beplanningsdokumente en relevante beleidsaanpassings wat sedertdien en tot en met 2014 gemaak is. Deur die jukstaponeering van hierdie dokumente naas die twee sentrale verslae waaraan die 2014-transformasieverlag prominensie verleen, kan ’n beeld verkry word van die omstandighede wat aanleiding gegee het tot die nogal verrassende 2015-aankondiging omtrent die noodsaak aan ’n taalbeleidsherskrywing.

Die klem in die analise val derhalwe op bronne wat breedweg verband hou met eksterne, regulatiewe faktore wat taalbeleidshersiening aan die UV noodsaak. Ons sal egter sien dat heelwat van hierdie bronne ook meegedoen het aan die vorming van ’n tydgees waarin die posisie van Afrikaans aan die UV indringend bevestigteken is en argumentasie hieromtrent opgebou is. Interne faktore sal daarom ook oorweeg word.

4. REGULATIEWE FAKTORE WAT TAALBELEIDSHERSIENING KON NOODSAAK

Die UV se (Engelstalige) transformasieverlag problematiseer vanuit die staanspoor die taalbestel wat sedert 1993 met die aanvaarding van 'n parallelmediummodel tot stand gekom het (UFS 2014a:12). Ofskoon toegegee word dat die inwerkingstelling van hierdie beleid die oorgang help bewerkstellig het van 'n primêr Afrikaansmedium, wit instelling voor 1993 na 'n parallelmedium instelling met 'n meerderheid swart studente (UFS 2014a:15), word van die nagevolge daarvan nietemin in 'n negatiewe lig gestel, hoofsaaklik na aanleiding van bevindinge van die HEQC-oudit omtrent drie onbedoelde negatiewe uitkomst van die parallelmediummodel (UFS 2014a:22):

- Die feit dat personeel se werklast verswaar word, omdat hulle kwansuis dubbel moet klasgee.
- Die feit dat eerstetaal- Afrikaanse dosente les moet gee in Engels, hulle tweedetaal. Volgens die UV se transformasieverlag bring hierdie praktyk mee dat die lesgehalte en materiaal van die Afrikaanse klas verskil van dié van die Engelse klas. Volgens die verslag skep dit emosionele en sielkundige probleme omdat personeel onseker en blootgestel voel en studente ingeloopt voel.
- Die feit dat die twee taalbane skynbaar twee universiteite skep, met hoofsaaklik wit studente wat die Afrikaanse taalbaan volg en hoofsaaklik swart studente wat die Engelse taalbaan volg.

Vergelyk 'n mens nou die HEQC-ouditverslag as bron van hierdie probleme, is dit opvallend dat die transformasieverlag die HEQC se pertinente aanbevelings hieromtrent totaal verswyg en daarmee saam ook die UV se verbeteringsplan wat direk op die aanbevelings reageer en deur die HEQC aanvaar is.

Daarenteen vermeld die transformasieverlag weer geen bevindings van die Soudienverslag as sodanig nie, terwyl wel gerapporteer word dat die UV aksies onderneem het om direk op hierdie betrokke verslag se aanbevelings te reageer – presies die teenoorgestelde van hoe die HEQC se ouditverslag hanteer word.

In die lig van hierdie ietwat ongelyke hantering van twee sentrale regulatiewe instrumente, is dit belangrik om weer saaklik na te gaan wat elkeen te sê het oor taalaangeleenthede aan Kowsies.

a. Die HEQC-ouditverslag (2008)

Die HEQC-ouditverslag identifiseer 'n aantal probleme omtrent die UV se parallelmediummodel:

1. Parallelmediumonderrig het wel daartoe bygedra dat die UV se studenteprofiel nou grootliks ooreenstem met die provinsiale en nasionale demografie, maar het nie tegelykertyd gehelp om die personeelprofiel dienooreenkomstig te verander nie (HEQC 2008:2).
2. Parallelmediumonderrig plaas 'n beletsel op die werwing van sogenaamde Afrika-akademici wat nie Afrikaans beheers nie en wat slegs modules in Engels kan aanbied, en het gevolglik 'n negatiewe uitwerking op die instellings se diensbillikheidteikens (HEQC 2008:3).
3. Parallelmediumonderrig verdeel die studentebevolking op 'n rassebasis, aangesien wit studente hoofsaaklik Afrikaanse lesings volg en swart studente hoofsaaklik Engelse lesings (HEQC 2008:3).

4. Die vraag ontstaan of die instelling voldoende ondersoek instel na die implementering van die taalbeleid ten einde die omvang van hierdie probleme en die risiko daaraan verbonde te bepaal, onder meer ook op die sosiale aspekte van studentwees (HEQC 2008:3).
5. Die vraag ontstaan ook of die instelling voldoende bewus is van die langtermyn-finansiële volhoubaarheid van die voorsiening van 'n uitgebreide aantal modules en van die onbedoelde gevolge hiervan vir die akademiese kultuur (HEQC 2008:6).
6. Die instel van 'n Engelsmedium onderrigbeeen sonder om voorsiening te maak vir Afrikaanstalige dosente om hulle taalvaardighede te verbeter, benadeel die gehalte van onderrig en leer asook hulle akademiese ervaring vir die meerderheid studente (HEQC 2008:8).
7. Die taalbeleid verswaar die werkslas van permanente personeel (HEQC 2008:13).
8. Probleme bestaan by die implementering van maatreëls om personeel se taalvaardighede in Engels te verbeter ten einde te verseker dat die voorsiening van Afrikaans- en Engelsmediummodules gelykwaardig is (HEQC 2008:13).
9. Die gebrekkige vertaling van eksamenvraestelle bring mee dat die Engelse en Afrikaanse weergawes van vraestelle vir dieselfde module verskil. Die HEQC waarsku pertinent dat hierdie soort diskrepansies verreikende gevolge kan inhou binne 'n omgewing waar swart studente reeds onder die indruk verkeer dat Afrikaanse studente deur klasskedules (Afrikaanse lesings hoofsaaklik gedurende die dag) bevoordeel word (HEQC 2008:14).
10. Die taalbeleid word inkonsekwent op nagraadse vlak gevolg en hou nadelige gevolge in vir die instelling se dubbele strewende om nagraadse inskrywings te verhoog en te internasionaliseer (HEQC 2008:19).

Gevolglik maak die HEQC die volgende konkrete aanbevelings – hoewel die UV se transformasieverslag verkies om hierdie aspekte te verswyg:

1. Aanbeveling 2:
 - a. Dat die UV ondersoek instel na die mate waartoe die instelling se transformasiestrategie en gekose taalbeleid mekaar ondersteun
 - b. Dat voldoende wyses verken sal word waarop praktyke hanteer kan word wat die instelling se oorhoofse oogmerke (soos om 'n meertalige en multikulturele instelling te word) kan ondermyn (HEQC 2008:4)
2. Aanbeveling 6:
 - a. Dat meganismes ontwikkel sal word om die invloed van taalvaardigheid en ander faktore op studente se leerervaring vas te stel en om te bepaal hoe sulke vraagstukke onderriggehalte beïnvloed (HEQC 2008:8).
3. Aanbeveling 12:
 - a. Dat die instelling so 'n toepaslik as moontlike strategie sal oorweeg om personeel se taalvaardighede in die twee onderrigtale te verryk, maar veral in Engels, ten einde interaksie binne die klassituasie te verbeter en effektiwiteit van onderrig en leer te verseker (HEQC 2008:13).
4. Aanbeveling 13:
 - a. Dat die instelling sal toesien dat voldoende gehaltebeheermeganismes daargestel word om die taalbeleid op die terrein van assessering te kan implementeer ten einde konsekwentheid, regverdigheid en vergelykbaarheid tussen Afrikaanse en Engelse assessering binne dieselfde module te verseker (HEQC 2008:14).

Dit is opvallend dat die HEQC-ouditverslag nie *per se* die parallelmediumbeleid van die UV as problematies uitsonder nie. Intendeel, die aanbevelings het die verbetering van die stelsel in gedagte en wil veral gelykheid in onderrigehalte vir alle studente verseker. Die probleme wat geïdentifiseer word, hou meestal verband met die onbedoelde gevolge van die beleid, met gebreke by die implementering daarvan en met onvoldoende monitoring. Daarom vereis die aanbevelings nêrens 'n grondige beleidshersiening nie maar beslis regstellings wat betref die **bestuur** van die beleid. Ook vra die aanbevelings vir verdere ondersoek na die uitwerking van die beleid. Oor die taal van administrasie, 'n tweede kardinale taalgebruiksdomein aan die UV, maak die HEQC geen uitspraak nie.

b. Die Soudien-verslag (2008)

Die verslag van die ministeriële komitee (op 28 Maart 2008 deur die destydse minister van onderwys byeengeroep – MoE 2008), wat gedurende April 2009 bekendgestel is (Hesa 2010:4), spring weg met 'n verwysing na die sogenaamde Reitz-video en stel in die lig van die oorweldigende openbare reaksie daarop die vraag in sterk taal hoe so 'n hoogs onsensitiewe gebeurtenis ná 1994 kon plaasvind (Ministerial Committee 2008:23). Die komitee baseer sy ondersoek na diskriminasie aan tersiêre instellings primêr op 'n kombinasie van dokumentêre analise en interaksie met 'n verskeidenheid belanghebbendes. Dit is opvallend dat die sogenaamde taalvraagstuk deurlopend voorkom en dat 'n hele aantal aanbevelings hieromtrent gemaak word.

Die ministeriële komitee kom tot die gevolgtrekking dat hoëronderwysinstellings hulleself grootliks in 'n onstabiele situasie bevind en dat transformasie 'n kritieke faktor is wat hulle sukses oor die lang termyn gaan bepaal. Ofskoon instellings wel hieromtrent 'n verskeidenheid beleidsresponse daargestel het, bevind die komitee dat daar nogtans beleidsgapings voorkom en dat ontevredenheid oor verskeie aspekte bestaan wat verdere beleidsingrepe verg (Ministerial Committee 2008:115-6). Een van die sentrale gevolgtrekkings waartoe die komitee kom, is dat die gevoel onder swart mense voortleef dat hulle steeds net geduld word. Verskeie vorms van diskriminasie kom na hulle mening steeds voor. Dit sluit in vorme van koverte diskriminasie wat veroorsaak word deur “the use of specific forms of language and the actual languages being used” (Ministerial Committee 2008:117). Voorbeelde van laasgenoemde is die feit dat heelwat instellings meertalige beleide aanvaar het, maar meertaligheid nogtans nie geïnstusionaliseer het nie, soos gesien kan word in gevalle waar Afrikaans by vergaderings gebruik word, terwyl sommige deelnemers glad nie die taal verstaan nie (die praktyk van tolking word verswyg). Ook beheers heelwat studente die dominante onderrigtaal (dit wil sê, Engels) nie voldoende om akademiese sukses te kan behaal nie (Ministerial Committee 2008:101).

In die geval van die UV wys die verslag spesifiek probleme omtrent die parallelmediumbeleid uit. Skynbaar beleef swart studente die Engelse onderrigbaan as diskriminerend vanweë die ongemaklike skedulering van die Engelstalige lesings (iets wat die UV wel betwis het) en vanweë die praktyk van tolking wat skynbaar soms die persepsie skep dat Afrikaanse studente bevoordeel word (Ministerial Committee 2008:97). Die komitee som die taalbeleididilemma aan die UV op met 'n aanhaling uit 'n onderhoud met enkele geselekteerde UV-personeellede:

The language policy is the main obstacle to transformation because it divides the students ... (Ministerial Committee 2008:98).

Vervolgens maak die komitee met betrekking tot sy taalbevindinge die volgende aanbevelings:

- (iv) The Minister should initiate a broad review of the obstacles hindering the implementation of effective language policies and practices, including a study of the

application of equitable language policies and practices in other multicultural countries. (Internasionale studies, ook op ons vasteland, oor die taalpraktyk aan tweetalige universiteite sou in hierdie opsig van groot nut kon wees – sien Veronesi & Nickenig 2009.)

- (v) The Minister should establish a mechanism to monitor the application of language policies and practices.
- (vi) The Minister should request institutions, as part of the institutional planning process, to indicate how they intend to give effect to their commitment to multilingualism and, in particular, the development of African languages as academic languages and as languages of communication, including time frames for implementation (Ministerial Committee 2008:102).

Dit is opmerklik dat, soos in die geval van die HEQC-ouditverslag, die Soudien-verslag nie met betrekking tot parallelmediumonderrig as sodanig en die UV in die besonder enige aanbevelings maak nie. Die klem val weer eens op taalbeleids**implementering** aan die kant van verskeie instellings en op taalbeleids**monitering** aan die kant van die Minister van Hoëronderwys en Opleiding (hierna: die Minister). Verdere ondersoek na effektiewe taalbeleidsimplementering, die daarstel van 'n taalbeleidsmoniteringsmeganisme en 'n verbintenis tot die uitbou (verdere institusioneeliserings) van meertaligheid tot voordeel van die Bantoetale (Afrikatale uitgesonder Afrikaans) word vereis.

Ofskoon die ministeriële komitee elders in die verslag wel ander beleidshersienings vereis, onder meer wat betref universiteite se kurrikula, oor die grootte en samestelling van universiteitsrade asook oor institusionele forums (Ministerial Committee 2008:102,114,118), word taalbeleidshersienings as sodanig nie vereis nie. Nietemin impliseer die drie geïdentifiseerde taalprobleemareas aan Suid-Afrikaanse tersiêre kampusse dat daar leemtes bestaan by taalbeleidsimplementering wat uiteindelik tog op hersienings sou kon uitloop. Die wesenlike probleemareas wat die Soudien-verslag uitwys en wat indringende aandag verg, is die taalprobleme van studente wat nie Engels-eerstetaalsprekers is nie (met ander woorde die meerderheid studente), die skynbaar diskriminerende aard van parallelmediumonderrig en die gebrekkige institusioneeliserings van meertaligheid en die Bantoetale as universiteitstale.

Die ooreenkomste tussen dit wat die twee 2008-verslae as problematies omtrent spesifiek die UV se taalbeleid bevind, is opvallend. In werklikheid lê beide ondersoeke die vinger op die achilleshiel van universiteitsbeleid oor die algemeen, naamlik gebrekkige evaluering, implementering en monitering (sien Freeman 2012b). Hierdie aksent kom opmerklik nie voor in die UV se transformasieverlag nie. Juis ter wille van perspektief is dit noodsaaklik om na te gaan hoe die UV verder met die betrokke twee verslae omgegaan het.

c. Die nawerking van die HEQC- en Soudien-verslae

In die geval van die HEQC-ouditverslag het die UV (soos prosedureel vereis) gedurende Oktober 2008 'n verbeteringsplan ingedien. Hierdie plan is skynbaar eers 'n jaar na indiening by die HEQC ter tafel geneem (UFS 2009:136). Gedurende Mei 2010 het die UV reeds 'n eerste vorderingsverslag met betrekking tot die verbeteringsplan by die HEQC ingedien. Hierdie verslag (wat ongelukkig nie as openbare dokument beskikbaar is nie) is skynbaar positief ontvang (UFS 2010:66). 'n Ingrypende taalbeleidshersiening het nie deel gevorm van die verbeteringsplan nie.

d. Respons op die HEQC-ouditverslag

Die UV se institusionele verbeteringsplan (UFS 2008:59) bestaan uit twee dele. Die eerste bevat die instelling se amptelike respons op die probleme wat die HEQC-ouditverslag uitgewys het, terwyl die tweede beoogde transformasieprojekte bevat wat hieruit voortvloei. Dit sluit verskeie taalprojekte in. As gevolg van 'n ruimtebeperking kan ongelukkig nie hierby stilgestaan word nie en word volstaan met 'n bevestiging dat 'n gepaste taalprojek vir elke aanbeveling opgerig is om op institusionele vlak aandag aan die geïdentifiseerde probleme te gee. Hierdie verbeteringsplan word volgens die UV se 2008-jaarverslag (UFS 2008:106) geïntegreer by die UV se strategiese plan vir 2006–2008 asook by sy transformasieplan vir 2007–2010. Die UV se 2009-jaarverslag (UFS 2009:150) bevat 'n besprekingspunt oor 'n nuwe strategiese plan vir 2009–2012, waaronder 'n vorderingsverslag aan die UV-raad met betrekking tot die strategiese plan vir 2006–2008 en die transformasieplan vir 2007–2010 en dus by implikasie ook met betrekking tot die verbeteringsplan.

Afgesien van die integrasie van die verbeteringsplan by die UV se strategiese planne, reflekteer ook ander planne die uitwerking van die HEQC-aanbevelings. Só byvoorbeeld maak die UV se onderrig- en leerplan vir 2009–2012 voorsiening vir onder meer die ontwikkeling van 'n reeks bemagtigende kursusse wat rekening hou met die ontwikkeling van taalvaardigheid asook met die daarstel van 'n tutoriale stelsel vir alle studente oor kulturele grense heen. 'n Opname word ook beoog ten einde die uitwerking van die taalbeleid op studente te bepaal (UFS 2009:157ff.).

Op 1 Julie 2009 neem Jonathan Jansen die leisels oor as nuwe rektor van die UV (UFS 2009:138). 'n Nuwe era met nuwe strategiese prioriteite word ingelui, en ná die UV se 2010-jaarverslag (UFS 2010:65) word daar nie weer van die HEQC-ouditverslag gehoor nie, tot en met die oprakeling van die geïdentifiseerde probleme met die UV se taalbeleid in die 2014-transformasieverslag.

e. Die nawerking van die Soudien-verslag

Prosedureel word daar nie 'n formele respons van die UV vereis na die ontvangs van die Soudien-verslag nie. Nietemin reageer die UV se verbeteringsplan, asook verdere intervensies wat volg, grootliks op die implementeringsprobleme wat uitgewys word. Voorts vorm die UV uiteraard deel van verdere inisiatiewe wat die Minister na aanleiding van die verslag op die been gebring het, soos hieronder uitgewys sal word. Dit sal duidelik word dat die Soudien-verslag se invloed op die nasionale diskoers oor transformasie aan tersiêre instellings deurslaggewend was en dat die UV nie hieraan kon ontsnap nie.

Ofskoon dit nie in die UV se transformasieverslag vermeld word nie, moet daar beslis kennis geneem word van Higher Education South Africa (Hesa) – in Julie 2015 herkonstitueer as Universities South Africa (Universities South Africa, 2016) – se sektorrespons van Maart 2010. Hierdie dokument verteenwoordig 'n omvattende gesamentlike respons deur hoërsonderwysinstellings op die Soudien-verslag (Hesa 2010). Veral hoofstuk 9 van Hesa se respons, wat handel oor praktyke vir die bevordering van transformasie, het betrekking. Die hoofstuk bevat 'n opsomming oor die hoërsonderwysinstellings se relevante aksies en programme. Hierdie intervensies word onder tien hofies georganiseer. Een daarvan handel oor taalaksies en programme.

Hieruit blyk dat die hoërsonderwyssektor hom nie blind staar teen die problematiek van parallel- en dubbelmediumonderwysmodelle en die nadele wat hierdie modelle soms mag

inhou nie. Daarom erken die sektor die eietydse debatvoering oor die onderwerp, maar verkies nietemin om nie met simplistiese oplossings vorendag te kom nie. In plaas daarvan om eenvoudig voorheen gemarginaliseerde tale as bykomende onderrigtale toe te voeg of om histories dominante tale goedsmoeds te vervang, aanvaar die sektor eerder die uitdaging om inklusiewe, meertalige omgewings te skep en meertaligheid as bate “te omarm” (Hesa 2010:30). Wat onmiddellike inisiatiewe hieromtrent betref, word daar klem gelê op twee aspekte wat aandag aan hoërondewysinstellings geniet: enersyds word gefokus op die rol van die Bantoetale – onder meer as tale van administrasie en bemarking en as onderrigmedia, deur middel van glossaria en vertalings in hierdie tale en in die vorm van kommunikasiekursusse vir personeel; en andersyds word gefokus op hulpverlening met betrekking tot Engels, deur middel van addisionele taalkursusse of binne verlengde programme (Hesa 2010:42).

Een van die vernaamste strukturele gevolge van die Soudien-verslag is die oprigting van die ministeriële transformasie-oorsigkomitee vir hoër onderwys, ’n struktuur waarna die UV se transformasieverlag wel verwys. Op 10 April 2013 kondig die Minister deur middel van ’n kennisgewing in die *Staatskoerant* amptelik die oprigting van die Ministerial Oversight Committee on Transformation in the South African Public Universities aan. Sy aankondiging vloei direk voort uit een van die aanbevelings van die Soudien-verslag hierbo vermeld. Onder die negetal opdragte wat die Oorsigkomitee van die Minister ontvang, is die verpligting om ’n jaarlikse verslag bekend te stel oor die beleide en praktyke wat ’n uitwerking mag hê op transformasie aan universiteite. André Keet, direkteur van die UV se Instituut vir Versoening en Sosiale Geregtigheid (hierna: die Instituut) en later die spesiale adviseur rakende die transformasie van die UV-topbestuur, word as een van die sewe lede van die komitee aangewys.

Nog ’n belangrike en verbandhoudende nasionale inisiatief is die instel van ’n hoërondewysberaad oor transformasie. Volgens die beraad se eie webtuiste (DHET 2015a) is twee sulke geleenthede reeds aangebied: die eerste (die “Stakeholder Summit on Higher Education Transformation”) vanaf 22–23 April 2010 by die Kaapse Skiereiland Universiteit van Tegnologie (DHET 2015b) en die tweede (die “Second National Higher Education Transformation Summit”) vanaf 15–17 Oktober 2015 by die International Convention Centre, Durban (DHET 2015c). Afgevaardigdes het na afloop van die eerste beraad aanbeveel dat die byeenkoms ’n permanente instelling word.

By die 2010-beraad word heelwat besprekingstyd gewy aan die posisie van die Bantoetale. Daar word besluit dat hoërondewysinstellings moet bydra tot die ontwikkeling en institusionalisering van hierdie tale as akademiese tale en dat dit selfs oorweeg kan word om hierdie tale verpligtend te maak op eerstejaarsvlak (DHET 2010:24-5). Taalkwessies het in verhouding minder bespreking by die 2015-beraad ontlok. Die verslag oor hierdie beraad bevat ’n algemene verwysing na taalpraktyke aan universiteite wat ’n hindernis skep vir effektiewe onderrig en leer (DHET 2015d:2). Dit is ’n kwessie wat voortvloei uit onder meer die Oorsigkomitee se bydrae tot die beraad, waarin die problematiek omtrent die institusionele kultuur van Suid-Afrikaanse universiteite asook heelwat studente se ontevredenheid oor taalbeleid ter sprake kom (DHET 2015e).

Uit die voorafgaande blyk dat die Soudien-verslag betekenisvol daartoe bygedra het dat transformasie aan universiteite ’n allesoorheersende diskoers geword het. Die verslag en sy nawerking het inderdaad help skep aan ’n *Zeitgeist* wat dit bemoeilik om sober gesprekke te kan voer oor taalmodelle aan universiteite wat voorsiening maak vir Afrikaans as addisionele voertaal. Debatte oor taalvraagstukke aan tersiêre instellings sal voortaan langs die kontoere van die breër transformasiediskoers loop.

5. TAALBELEIDSHERSIENING AAN DIE UV

Die vraag is nou tot watter mate die behandelde faktore die taalbeleidshersiening aan die UV beïnvloed het. Voor die drastiese hersieningsproses van 2015 is daar sprake van ten minste twee ander formele pogings, een in 2010 en een in 2012. Aangesien die 2003-beleid desondanks onveranderd gebly het, moet ’n mens wat laasgenoemde twee oefeninge betref, eerder praat van ’n wysiging in beleidsimplementering. Volledigheidshalwe sal beide nietemin saaklik behandel word.

a. Die 2010-taalbeleidshersiening

Oor die UV se 2010-taalbeleidshersiening is bitter min in die openbare domein bekend. Du Plessis (2015:11) maak melding van ’n taalbeleidshersieningsdokument wat skynbaar op 19 Oktober 2010 by ’n senaatsvergadering behandel is, maar wat as gevolg van die vertroulikheid daarvan nie in nadere besonderhede bekendgemaak kan word nie. Daar is skynbaar besluit dat veeltaligheid ’n beleidsbeginsel sal bly, en Afrikaans en Engels se posisie as hooftale voorlopig onveranderd sal bly, maar dat die negatiewe aspekte van die taalbeleid “dringend” onder die loep geneem sal word en dat die taalvaardigheid van studente en dosente uitgebou moet word. As sodanig reflekteer die besluit dit wat die instelling reeds grootliks in sy verbeteringsverslag bekendgemaak het.

Twee voorbeelde van belangrike taalverwante besluite hierna suggereer dat die 2010-hersiening ’n meer pragmatiese toepassing van die taalbeleid tot gevolg gehad het, soos die rektor inderdaad tydens die 29ste D.F. Malherbe-gedenklesing laat deurskemer het (Jansen 2010). Dit sluit ’n veranderde rol vir Engels aan die UV in.

’n Eerste voorbeeld van hierdie veranderde aksente is die nuwe drietalige handelsmerk-identiteit wat die UV teen die einde van 2010 bekendmaak (Steyn 2010). Opvallend omtrent die nuwe handelsmerkargitektuur (UV 2015e) is sy veranderde taalhiërargie: Afrikaans (vroeër in die prominente posisie) word afgegradeer na die “tweede posisie” en Engels opgegradeer. Suid-Sotho word (slegs) in die volteks in die derde posisie vertoon, maar die oorhoofse akroniem (UFS/UV) bly tweetalig. Ofskoon al hierdie handelsmerkreëlins breedweg in ooreenstemming is met die 2003-taalbeleid, verteenwoordig dit wel ’n hervertolking van die beleid en ’n gewysigde toepassing.

’n Tweede voorbeeld is die UV se wysiging van sy koshuistoelatingsbeleid. Die beleid van 8 Junie 2007 (UFS 2007b) spesifiseer in besonderhede ’n aantal meganismes om taal- en kulturele diversiteit binne koshuisverband te hanteer, onder meer deur voorsiening vir taalfasilitering oor die algemeen en ’n tolkdien in die besonder. Die nuwe beleid van 19 Julie 2011, daarenteen, is verbind tot “essensiële en voldoende meertaligheid” (voorheen “wesentlike en voldoende meertaligheid”) en doen heeltemal weg met hierdie taalreëlins (UFS 2011a).

Dit val op dat die UV se 2010-jaarverslag (UFS 2010) nie sodanige taalbeleidsverwikkeling rapporteer nie; so ook nie die 2011-jaarverslag (UFS 2011b) nie.

b. Die 2012-taalbeleidshersiening

Dit is besonder insiggewend dat die UV se 2012-geïntegreerde jaarverslag rapporteer dat ’n “taalbeleidswysiging” gedurende die verslagjaar reeds op dreef gekom het (UFS 2012b:12). Ons kom meer hieromtrent te wete in die UV se strategiese plan vir 2012–2016 waar die “institusionele taalbeleid” ter sprake kom. Dit is betekenisvol dat die bestaande taalbeleid

bevestig word, waarin beklemtoon word dat Afrikaans nog altyd ’n belangrike rol op kampus gespeel het en dit benadruk word dat dit ’n voertaal bly, ten spyte van ’n vroeëre verwysing in die plan na die bykomende “taallas” wat parallelmedium meebring as gevolg van die “inherente duplikasie” (UFS 2012b:13). ’n Verrassende wending in die betrokke afdeling van die strategiese plan is drie betekenisvolle hervertolkings van die toepassing van die bestaande taalbeleid se afdeling 3.1, wat handel oor die taal van onderrig (sien (UV-Raad 2003).

Eerstens word benadruk dat die Raad parallelmediumonderrig in Afrikaans en Engels aanvaar het, maar dit word gekwalifiseer met die betekenisvolle frase “wherever practically possible” (UFS 2012b:36). Hierdie kwalifikasie impliseer ’n wesenlike hervertolking van die bestaande beleid wat amptelike goedkeuring vir sodanige afwykings vereis. Tweedens word voorsien dat Sotho as onderrigtaal ontwikkel en moontlik op die vlak van studiekele, selfstudieopdragte en buitekurrikulêre betrokkenheid gebruik sal word. Ofskoon die bestaande beleid in beginsel hiervoor voorsiening maak, verkonkretiseer die strategiese plan hierdie aspek van die 2003-beleid. Derdens word voorsien dat bepaalde voorgraadse programme dit kan oorweeg om kursusse vir eerste- en tweedejaars “in al drie dominante Vrystaatse tale” aan te bied – dit is weer eens ’n afwyking van die bestaande beleid. Besonder betekenisvol omtrent laasgenoemde “wysiging” is die insluiting van ’n pedagogies gegronde motivering dat so ’n stap kognitiewe voordeel sal verleen “aan ’n menigte nuwe studente”, wetende dat grondige leer in die primêre taal plaasvind (UFS 2012b:36-7).

Die evolusie van die UV se billike-indiensnemingsplan sedert 2007 demonstreer hoe die 2012-“hersiening” verder vertolk is. Drie opeenvolgende planne beklemtoon dat die UV ’n taalbeleid aanvaar het wat taaldiversiteit en multikulturalisme “onderskryf” (in die 2013-plan en in die 2010-plan word die term “bevorder” gebruik; en “omhels” in die 2007-plan) maar die 2013-plan kwalifiseer die betrokke maatreef met die volgende betekenisvolle toevoeging:

Alhoewel taal ’n instrument ter ondersteuning van inklusiwiteit behoort te wees, het dit in baie gevalle ’n hindernis geword. **In sodanige gevalle is die mees uitvoerbare opsie om Engels te gebruik** (UV 2013:32 – eie beklemtoning).

Wesenlik kom laasgenoemde neer op ’n wysiging aan die bestaande taalbeleid. Nietemin vermeld die UV se 2013-geïntegreerde verslag (UFS 2013) niks verder oor sodanige hervertolking of die uitwerking daarvan nie. Die 2014-geïntegreerde verslag beklemtoon die sukses wat behaal word met taalontwikkeling in beide Afrikaans en Engels (UFS 2014b), maar vermeld ook niks omtrent die 2012-“hersiening” nie. Desondanks dui hierdie dokument daarop dat daar voortgebou word op die meer pragmatiese rigting wat in 2010 ingeslaan is en op die groter aanwending van Engels.

c. Die 2015-taalbeleidshersiening

’n Mens kry op basis van die voorafgaande die indruk dat daar teen die einde van 2014 nie werklik ’n dringende ongerustheid op die Kopsie-kampus bestaan het oor die taalbeleidsvraagstukke wat sedert 2008 aanhangig gemaak is nie. In ieder geval, die 2014-transformasieverslag is die eerste openbare dokument wat die 2008-kwessies weer aan die orde gestel het.

In die UV se strategiese plan vir 2012–2016 word pertinent genoem dat dit die “eerste” onder die nuwe rektor se leierskap is (UFS 2012a:12). Hierdie nuwe plan staan op twee sentrale bene, te wete die sogenaamde Akademiese projek (studenteprestasie, prestasie van akademici, akademiese onderskeiding, akademiese kampuskultuur) en die Menseprojek (teenwerk van vooroordeel, die kultuur van insluiting, openheid oor billikheid en toegang, en gemeenskapsdiensbetrokkenheid). Beide word ondersteun deur ’n steundienstebasis (akademiese effektiwiteit

en operasionele veranderinge wat nodig is om al hierdie oogmerke te laat realiseer) (UFS 2012a:4). Een van die sentrale sentimente van die menseprojek wat beslis betrekking het, is die instelling se nuwe verbintenis, “of transforming itself from a community of segregation and distrust, through a process of understanding and reconciliation” (UFS 2012a:14). ’n Mens moet dus aanvaar dat die transformasieagenda sedertdien op die voorgrond sou begin tree. Daarom is dit waarskynlik betekenisvol dat André Keet volgens sy eie webwerf vanaf April 2014 as adviseur vir die UV-topbestuur aangewys is (Keet 2014). Dit is nietemin opvallend dat die 2008-taalvraagstuk wat weer in die 2014-transformasieverslag opgediep word, nogtans nie in die 2015–2020 strategiese plan ter sprake kom nie. Trouens, die plan herbevestig die feit dat die UV “a medium-size parallel language institution” is (UFS 2015:2), sonder om dit te problematiseer.

Dit is onvermydelik dat die #RhodesMustFall-beweging wat op 9 Maart 2015 in die vorm van protesaksie aan die Universiteit van Kaapstad begin het, waarskynlik ’n deurslaggewende uitwerking sou hê om die transformasiedebat in hoërsonderwys in Suid-Afrika onherroeplik tot die voorgrond te dryf (sien Chaudhuri 2016). Een van die wyses waarop die UV op die veldtog gereageer het, was ’n reeks middagete gesprekke wat die Instituut vanaf 8–9 April 2015 oor die “transformasie van die universiteitsruimte” aangebied het. Hiertydens is oor onder meer standbeelde en simbole (UV 2015a) besin. Verder moet die rol van die noodvergadering tussen die Minister en die rektore (of verteenwoordigers) van voormalige Afrikaanstalige universiteite op 16 April 2015 (Nel 2015) ook nie geringgeskat word nie. Volgens die ministeriële woordvoerder vorm die betrokke gesprek deel van “’n proses van groepskakeling” oor transformasie in hoërsonderwys. Sosiale insluiting, taalbeleid en toelatingsbeleid is van die onderwerpe wat bespreek is (Nel 2015).

Voortvloeiend hieruit is die belê van ’n “universiteitsvergadering” op 28 April 2015 vir alle personeel en studente. By hierdie geleentheid word altesaam 12 aanbiedings deur die bemiddeling van die Instituut gemaak, waarvan vier oor standbeelde en simbole handel en vier oor die UV se taalbeleid. Die trant van laasgenoemde was of ander tale ingesluit moet word en of daar slegs in Engels voortgegaan moet word. Volgens die mediaverklaring oor die geleentheid beskou die UV-bestuur die voorleggings “as die begin van ’n omvattende proses om diskoers oor die kwessies aan te wakker” (UV 2015c).

Op 7 Mei 2015 lewer die rektor in sy gereelde *Maandagbulletin* aan die UV-personeel kommentaar op die universiteitsvergadering en die daaropvolgende debat. Die betrokke uitgawe word op versoek en by wyse van uitsondering aan *Volksblad* vir publikasie beskikbaar gestel. Hierin skryf die rektor dit het vir hom duidelik geword “dat die bestaande taalbeleid van die UV vir die meeste van ons studente op kampus en, ek vermoed, vir baie van ons personelede, ’n probleem is” (Smith 2015b). Jansen noem dat ontevredenheid hieroor na vore gekom het by die 28 April-byeenkoms. Hy sonder drie knelpunte uit: die feit dat parallelmedium in feite segregasie veroorsaak; dat die vermoede onder swart studente bestaan dat Afrikaanse studente bevoordeel word; en dat die herhaling van lesings ’n dubbele werkslading vir dosente meebring (Smith 2015b). Dit is opvallend dat die eerste en derde punte ook deur die 2014-transformasieverslag as knelpunte uitgelig word (uiteeraard in navolging van bevindinge uit die HEQC-ouditverslag; ook die derde punt kom in die HEQC-verslag ter sprake, soos vroeër behandel). Insiggewend hieromtrent is dat die rektor niks vermeld oor aksies wat die UV sedert 2008 geneem het nie; dat die UV by twee geleenthede sy taalbeleid heroorweeg het; en dat ’n meer pragmatiese toepassing daarvan sedertdien gevolg word; maar dat die UV steeds tot die bestaande beleidsmodel verbind bly. Ook reflekteer hy nie oor die sukses al dan nie van al die maatreëls wat sedert 2008 in werking gestel is nie.

By sy vergadering van 5 Junie 2015 gee die Raad 'n mandaat aan die UV-bestuur “om deur middel van 'n omvattende konsultasieproses met alle belanghebbendes van die universiteit, 'n formele hersiening van die Taalbeleid te lei” (UV 2015d). In 'n uitnodiging aan die UV-konvokasie gedurende Augustus 2015 om 'n konsultatiewe vergadering omtrent die taalbeleidshersiening by te woon, word konvokasieledede ingelig dat 'n “algemene besorgdheid” by die April-byeenkoms uitgespreek is oor “die moontlike ongeskiktheid van die UV se huidige parallelle voertaalbeleid om die diepgaande transformasie by die instelling te ondersteun” (UV 2015b).

Uiteindelik aanvaar die UV-raad op 4 Desember 2015 die taalbeleidshersieningskomitee se voortspruitende verslag en aanbevelings (nie as openbare dokument beskikbaar nie). Die Raad lê in sy verklaring riglyne neer vir die ontwikkeling van “'n nuwe” taalbeleid wat gebaseer word op die kernbeginsels van inklusiwiteit en meertaligheid” (UV 2015f). Soos met die finale beleidskonsep wat op 11 Maart 2016 aanvaar is, wysig die Raad die beleid grondig (reeds in die inleiding opgesom).

Aangesien die aanvaarding van hierdie konsepbeleid tegnies 'n formaliteit was, kan die Desember 2015-verklaring vir die doeleindes van hierdie bespreking as deurslaggewend vir die 2015-taalbeleidshersieningsproses beskou word. As gevallestudie in taalbeleidshersiening sal nog lank gepraat word oor die wyse waarop die hersieningsproses verloop het en oor die opvallende sukses hieromtrent wat deur die transformasiedrukgroep aan die UV behaal is. Daar behoort verder nagedink te word oor die spesifieke redes hiervoor, veral aangesien UV-woordvoerders klem daarop lê dat die hersiening 'n oop proses was en dat almal oorgenoeg tyd gehad het om hulle bydrae te lewer (Van der Merwe 2015).

6. BESPREKING

Een van die verrassende elemente omtrent die UV se reaksie op die twee 2008-verslae is dat die 2003-taalbeleid as sodanig nooit in die ware sin van die woord hersien is nie, selfs nie na 2009 onder 'n nuwe rektor en bestuur nie, desondanks die feit dat leemtes omtrent die implementering van die beleid uitgewys is en veranderende getalendetense in verskillende verslae pertinent vermeld is. Die feit dat verskillende besture hieromtrent vasgeskop het, kan deels toegeskryf word aan die UV se metabeleid wat 'n konserwatiewe benadering tot beleidswysiging vereis. Andersins kan dit ook toegeskryf word aan 'n ontkennde benadering tot voor die hand liggende maar uiteraard sensitiewe probleme. Dalk bestaan daar interne dokumente waarin die taalvraagstuk wel indringend behandel word, maar dit is 'n diskoers wat in opeenvolgende jaarverslae nie aan die orde gestel word nie. Geen openbare inligting bestaan wat aandui dat die uitwerking van die maatreëls wat onder die vorige bestuur ingestel is en die meer pragmatiese beleidstoepassing wat sedert 2010 gevolg is, na behore en reëlmatig geëvalueer is nie.

Uiteindelik skep hierdie toedrag van sake die indruk van 'n bestuur wat vasbeslote was om ten alle koste met die parallelmediumbeleid deur te druk om welke rede ook al. 'n Ietwat siniese lees van hierdie oënskynlike watertrappery is dat daar moontlik gewag is op 'n *deus ex machina*-moment wat verdedigbare gronde sou skep vir 'n grondige beleidshersiening, selfs al sou dit op bedenkbare morele gronde wees wat berus op die herontdekking van probleme waarvan die bestuur sedert 2008 deeglik bewus was en wat hulle veronderstel was om daadwerklik te hanteer.

Hoe dit ook al sy, die sigbare versuim om op te tree het 'n omgewing geskep waarin groeiende ontevredenheid oor die taalvraagstuk uiteindelik tot uitbarsting sou kom. 'n Verskei-

denheid faktore sou meewerk dat hierdie punt bereik word, waaruit 'n radikale standpunt oor die posisie van Afrikaans aan die UV ontwikkel het. Die groeiende druk omtrent transformasie aan universiteite wat op die Soudien-verslag gevolg het, het onvermydelik hiertoe bygedra. Veral die aktiewe rol van die Departement Hoër Onderwys en Opleiding deur middel van die oorsigkomitee vir transformasie aan universiteite en die gereelde berade oor die onderwerp, moet verreken word. Verder dra die betrokkenheid van die Instituut – en meer bepaald sy direkteur – by hierdie nasionale aktiwiteite sekerlik by tot die intensivering van die transformasiedebat aan die UV sedert 2014. Uiteraard moet 'n mens ook nie die landswye studentebeweging wat transformasie opnuut 'n nasionale agendapunt gemaak het, ignoreer nie. Om die waarheid te sê, het die #RhodesMustFall-beweging waarskynlik uiteindelik die sinjaal verskaf waarop transformasiegesindes aan die UV gewag het.

In Kovsies se geval het die hernieude aandrag op transformasie wat hieruit voortgespruit het, ook 'n soort moraliteitskrisis teweeggebring onder 'n leierskap wat wel al 'n aantal jare lank bewus was van die relatiewe onvanpasheid van die 2003-taalbeleid maar oënskynlik versuim het om die nodige regstellings te maak.

Die UV-geval bevestig dat taalbeleidshersiening geen maklike proses is nie, maar nietemin noodsaaklik is vir die volhoubaarheid van 'n instelling en deel vorm van verantwoordelike risikobestuur. Hierdie geval wys op die waarde wat periodieke beleidshersiening aan universiteite inhou, gegewe die toenemende onstabiele aard van ons werksomgewing. Dit vereis egter die reëlmatige evaluering van taalbeleidsimplementering – iets wat oënskynlik by die UV agterweë gebly het.

7. SLOTSOM

Die aanvanklike vraag oor hoe dit gekom het dat van 'n staat van oënskynlike verbintenis tot die parallelmediumbeleid teen die einde van 2014 beweeg is na die plotselinge bekendmaking in April 2015 dat die UV se taalbeleid “ongeskik” is om 'n verdieping in transformasie teweeg te bring, is gedeeltelik beantwoord. Ons het gesien hoe etlike faktore meegewerk het om hierdie redelik drastiese verskuiwing teweeg te bring. Hierin het transformasieagente soos die Instituut uiteraard 'n belangrike rol gespeel. Nietemin moes geykte argumente, getooi in 'n nuwe transformasiebaadjie, aangewend word om die nodige oortuigingswerk te doen. Die nuwe leierskap het hieraan meegedoen en so waarskynlik help skeep aan 'n denkklimaat wat vir Afrikaans as universiteitstaal ongunstig geword het. Wat uiteindelik toegeskryf kan word aan versuim om betyds op te tree omtrent legitieme taalvraagstukke oor etlike jare heen, is suksesvol geprojekteer op die 2003-taalbeleid en deels ook op Afrikaans en die Afrikaanse gemeenskap; Afrikaans het as't ware die sondebok geword vir hierdie versuim. So kon daarin geslaag word om die weg van beleidshersiening en -wysiging te omseil en die vorige beleid van die tafel te vee en gewoon met 'n totaal nuwe en onverwante beleid te vervang: 'n proses wat ons as revolusionêre beleidshersiening kan tipeer.

Weens die feit dat hierdie ondersoek beperk is tot relevante openbare dokumentasie kon daar egter nie dieper gedelf word om te kon vasstel wat agter die skerms gebeur het nie; selfs al bied die aangebode gegewens wel die moontlikheid om as't ware tussen die lyne te kan lees. Die aanvanklike vraag bly daarom deels onbeantwoord. Hopelik kan 'n grondiger opvolgondersoek in die toekoms verdere perspektiewe oplewer omtrent taalbeleidsverandering aan die UV, wat vir 'n paar dekades lank 'n Afrikaanse instelling was en die eerste hoëronderwysinstelling waar Afrikaans as voertaal aangewend is.

BIBLIOGRAFIE

- Blessinger, P. & Anchan, J.P. (Reds.). 2015. *Democratizing higher education: International comparative perspectives*. New York/Londen: Routledge.
- Chaudhuri, A. 2016. The real meaning of Rhodes Must Fall, *The Guardian*, 16 Maart 2016. <http://www.theguardian.com/uk-news/2016/mar/16/the-real-meaning-of-rhodes-must-fall> [25 Mei 2016].
- DHET (Department of Higher Education and Training). 2010. *Report on the Stakeholder Summit on Higher Education Transformation Called by the Minister of Higher Education and Training, Dr Blade Nzimande 22-23 April 2010*. http://www.dhet.gov.za/summit/Docs/General/he_transformation_summit_report.pdf [12 Mei 2016].
- DHET. 2015a. <http://www.dhet.gov.za/summit/ResourceDocuments.html> [12 Mei 2016].
- DHET. 2015b. *Stakeholder Summit on Higher Education Transformation, Cape Peninsula University of Technology (Bellville Campus), 22-23 April 2010. Information Booklet*. <http://www.dhet.gov.za/summit/Docs/General/Final%20HE%20Summit%20Information%20Booklet.pdf> [12 Mei 2016].
- DHET. 2015c. *Second National Higher Education Transformation Summit, International Convention Centre, Durban, KwaZulu-Natal, 15-17 October 2015. Programme*. http://www.dhet.gov.za/summit/Docs/151009_Summit%20Programme_Final.pdf [12 Mei 2016].
- DHET. 2015d. *The 2015 Durban Statement on Transformation in Higher Education, 17 October 2015*. <http://www.dhet.gov.za/summit/Docs/2015Docs/2015%20Durban%20HE%20Transformation%20Summit%20Statement.pdf> [12 Mei 2016].
- DHET. 2015e. *The Transformation of South African Higher Education. Concept paper prepared for the second national Higher Education Transformation Summit, 2015*. http://www.dhet.gov.za/summit/Docs/2015Docs/Annex%208_TOC_Transformation%20of%20SA%20HE.pdf [12 Mei 2016].
- Dror, Y. 1971. *Design for policy sciences*. New York: American Elsevier Publishing Company.
- Du Plessis, T. 2010a. Taalbeleid en onderrigtaalmodus aan die Universiteit van die Vrystaat. In F.W. de Klerk Stigting (Red.). *'n Studie oor Afrikaans op Universiteitsvlak*. Kaapstad: FW de Klerk Stigting, pp. 120-147.
- Du Plessis, T. 2010b. Educational interpreting at the University of the Free State: a language policy analysis. In Verhoef, M. & Du Plessis, T. (Reds.). *Multilingualism and educational interpreting. Innovation and delivery*. Pretoria: Van Schaik Uitgewers, pp. 18-31.
- Du Plessis, T. 2015. Is talking on universiteitsvlak volhoubaar? Die geval Universiteit van die Vrystaat. *Muratho*, 15(1):6-12.
- Freeman, B. 2012a. Innovative approaches, systems and resources for university policy review. In Dobson, I.R., Sharma, R. & Conway, M. (Reds.). *Tertiary Education and Management Conference, 16-19 September 2012, Adelaide Convention Centre, Australia, Refereed Papers*. Adelaide: Association for Tertiary Education Management (ATEM) and Tertiary Education Facilities (Tefma), pp. 91-104.
- Freeman, B. 2012b. University policy review: What? Why? How? What's the big elephant? *Referaat gelewer by die Association for Tertiary Education Management (ATEM) Policy development Forum VIII, 26 October 2012, University of Melbourne*.
- Freeman, B. 2014. Benchmarking Australian and New Zealand university meta-policy in an increasingly regulated tertiary environment. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 36(1):74-87.
- HEQC (Higher Education Quality Committee). 2008. *Executive Summary. Audit Report of the University of the Free State. Report of the Higher Education Quality Committee to the University of the Free State, March 2008*. Pretoria: Higher Education Quality Committee.
- Hesa (Higher Education South Africa). 2010. *Sector position paper on the report of the Ministerial Committee on transformation and social cohesion and the elimination of discrimination in South Africa's public higher education institutions, March 2010*. http://www.universitiessa.ac.za/sites/www.universitiessa.ac.za/files/2010_HESA_Position%20Paper%20on%20Transformation%20%28Soudien%20Report%29_0.pdf [29 Mei 2016].
- Jansen, J. 2010. Die politiek en vooruitsigte van Afrikaans, asook van Afrikaanse skole en universiteite. Die 29ste DF Malherbe-gedenklesing, 12 Augustus 2010, Universiteit van die Vrystaat, Bloemfontein. http://humanities.ufs.ac.za/dl/userfiles/Documents/00000/89_eng.pdf [22 Mei 2016].
- Keet, A. 2014. *Prof André Keet*. <http://www.andrekeet.co.za/> [29 Mei 2016].

- Kennedy, M. 2014. *Globalizing knowledge: Intellectuals, universities, and publics in transformation*. Stanford: Stanford University Press.
- Loader, L. 2015. UV se Taalbeleid word hersien. *Bult Nuustydskrif/News Magazine*, 2(2015):12-13.
- Ministerial Committee. 2008. *Report of the Ministerial Committee on Transformation and Social Cohesion and the Elimination of Discrimination in Public Higher Education Institutions. 30 November 2008. Final Report*. Pretoria: Department of Education.
- MoE (Ministry of Education). 2002. *Language policy for higher education*. Pretoria: Department of Education.
- MoE. 2008. Ministerial Committee on Progress towards Transformation and Social Cohesion and the Elimination of Discrimination in Public Higher Education Institutions. *Government Gazette*, 11 April 2008. Notice 441 of 2008, No. 30967 Pretoria: Government Printer.
- Msila, V. & Gumbo, M.T. (Eds.). 2016. *Africanising the curriculum: Indigenous perspectives and theories*. Stellenbosch: SUN Media.
- Nel, C.-A. 2015. Nzimande, universiteite vergader. *Volksblad*, 17 April 2015: 7.
- Retief, H. 2015. US toon maar net simptome van tydsgees. *Rapport Weekliks*, 6 September 2015: 3.
- Smith, C. 2015a. Engels, vra UV se taalskimme. *Netwerk24*, 19 November 2015. <http://www.netwerk24.com/Nuus/Onderwys/engels-vra-uv-se-taalskimme-20151118?mobile=true> [5 April 2016]
- Smith, C. 2015b. UV bekyk Afrikaans in klasse. Hersiening van taalbeleid aangeroei. *Volksblad*, 7 Mei 2015:1.
- Stensaker, B. & Harvey, L. (Eds.). 2010. *Accountability in higher education: Global perspectives on trust and power*. New York/London: Routledge.
- Steyn, J.C. 1980. *Tuiste in eie taal. Die behoud en bestaan van Afrikaans*. Kaapstad: Tafelberg.
- Steyn, P. 2010. UV gaan 'n nuwe baadjie' kry. *Volksblad*, 2 November 2010:2.
- UFS (University of the Free State). 2007a. *Policy for the management of intellectual property*. <http://www.ufs.ac.za/af/oor-die-uv/bestuur/beleidsdokumente> [5 April 2016].
- UFS. 2007b. *Increasing diversity in UFS main campus residences: A new policy and role for residences. (Approved by the Council on 8 June 2007)*. <http://www.ufs.ac.za/docs/default-source/all-documents/increasing-diversity-in-ufs-main-campus-residences-101-eng.pdf?sfvrsn=0> [31 Mei 2016].
- UFS. 2008. *University of the Free State Annual Report to the Minister of Education 2008*. <http://www.ufs.ac.za/docs/default-source/annual-report-to-the-minister-of-education/2008-annual-report-94-eng.pdf?sfvrsn=0> [7 April 2016].
- UFS. 2009. *Annual report to the Minister of Higher Education and Training 2009*. <http://www.ufs.ac.za/docs/default-source/almal-dokumente/2009-annual-report-93-af.pdf?sfvrsn=0> [7 April 2016].
- UFS. 2010. *Annual report to the Minister of Higher Education and Training 2010*. <http://www.ufs.ac.za/docs/default-source/beleidsdokumente-dokumente/jaarverslag-846-af.pdf?sfvrsn=0> [7 April 2016].
- UFS. 2011a. *Policy and additional regulations concerning the placement of students in junior residences, Main Campus. 19 July 2011*. http://residences.ufs.ac.za/dl/userfiles/Documents/00000/103_eng.pdf [7 April 2016].
- UFS. 2011b. *Annual report to the Minister of Higher Education and Training 2011*. <http://www.ufs.ac.za/docs/default-source/all-documents/2011-annual-report-1002-eng.pdf?sfvrsn=0> [7 April 2016].
- UFS. 2012a. *University of the Free State Strategic Plan 2012-2016*. <http://www.ufs.ac.za/docs/default-source/all-documents/strategic-plan-931.pdf?sfvrsn=4> [25 Mei 2016].
- UFS. 2012b. *University of the Free State Integrated Report 2012. 1 January - 31 December 2012*. <http://www.ufs.ac.za/docs/default-source/all-documents/2013-integrated-report-2309-eng.pdf?sfvrsn=0> [5 April 2016].
- UFS. 2013. *University of the Free State integrated report 2013*. <http://www.ufs.ac.za/docs/default-source/all-documents/integrated-report-ufs-2013-2540.pdf?sfvrsn=4> [5 April 2016].
- UFS. 2014a. *Transformation report 2004-2014*. http://institute.ufs.ac.za/dl/Userfiles/Documents/00000/74_eng.pdf [5 April 2016].
- UFS. 2014b. *2014 Integrated report University of the Free State*. <http://www.ufs.ac.za/docs/default-source/all-documents/2013-integrated-report-2309-eng.pdf?sfvrsn=0> [5 April 2016].
- UFS. 2015. *University of the Free State Strategic Plan 2015-2020*. <http://www.ufs.ac.za/docs/default-source/all-documents/ufs-strategic-plan-2015---2020.pdf?sfvrsn=0> [30 Maart 2016].
- Universities South Africa. 2016. <http://www.universitiessa.ac.za/> [5 April 2016].

- University of Otago. 2010. *Policy Framework*. <https://www.otago.ac.nz/administration/policies/otago015490.html> [24 Mei 2016].
- University of Victoria. 2007. *Policy on University policies and procedures*. <http://www.uvic.ca/universitysecretary/policies/development/> [23 Mei 2016].
- UV (Universiteit van die Vrystaat). 2005a. *Handleiding ingevolge die wet op bevordering van toegang tot inligting 2 van 2000*. <http://www.ufs.ac.za/docs/default-source/almal-dokumente/wet-op-toegang-tot-inligting-162-afr.pdf?sfvrsn=0> [5 April 2016].
- UV. 2005b. *Riglyne vir beleidsformulering, -ontwikkeling en -hersiening: Universiteit van die Vrystaat, 10 Junie 2005*. <http://www.ufs.ac.za/docs/default-source/almal-dokumente/riglyne-vir-beleidsformulering--ontwikkeling-en-hersiening-157-afr.pdf?sfvrsn=0> [5 April 2016].
- UV. 2013. *Beleid oor inligtingsekuriteit vir gebruikers van inligting. IS 1000. Soos gewysig op 2 Oktober 2012 en goedgekeur op 18 Februarie 2013*. <http://www.ufs.ac.za/docs/default-source/beleidsdokumente-dokumente/beleid-oor-inligtingsekuriteit-vir-gebruikers-van-inligting-854-afr.pdf?sfvrsn=0> [5 April 2016].
- UV. 2014. *Plan vir Billike Indiensneming, 1 Oktober 2013 – 30 September 2016*. [http://www.ufs.ac.za/docs/default-source/billike-indiensneming-dokumente/2014-02-03---employment-equity-three-year-plan-\(oct-2013---sept-2016\)-2471-afr.pdf?sfvrsn=0](http://www.ufs.ac.za/docs/default-source/billike-indiensneming-dokumente/2014-02-03---employment-equity-three-year-plan-(oct-2013---sept-2016)-2471-afr.pdf?sfvrsn=0) [1 Junie 2016].
- UV. 2015a. *Diskoers oor standbeelde en simbole plaas transformasiekwessies onder die soeklig 12 Apr 2015*. <http://www.ufs.ac.za/af/template/nuusargief-item?news=6337> [25 Mei 2016].
- UV. 2015b. *Hersiening van die UV se Taalbeleid. Uitnodiging aan lede van die UV-konvokasie*. 20 Apr 2015. <http://www.ufs.ac.za/af/taalbeleid/taalbeleid/uv-taalbeleid>. [2 Junie 2016].
- UV. 2015c. *Universiteitsvergadering fokus op simbole, beleid, praktyke en kurrikulums 30 Apr 2015*. <http://www.ufs.ac.za/af/template/nuusargief-item?news=6337> [25 Mei 2016].
- UV. 2015d. *Sake deur die UV-Raad goedgekeur tydens 'n vergadering op Vrydag 5 Junie 2015, 11 Jun 2015*. <http://www.ufs.ac.za/af/template/nuusargief-item?news=6368> [5 April 2016].
- UV. 2015e. *Handelsmerkidentiteitsriglyne, September 2015*. <http://www.ufs.ac.za/af/media/riglyne/handelsmerkriglyne> [22 Mei 2016].
- UV. 2015f. *UV-Raad keur riglyne vir die ontwikkeling van 'n nuwe Taalbeleid goed, 4 Des 2015*. <http://www.ufs.ac.za/af/template/nuusargief-item?news=6582> [7 April 2016].
- UV. 2016. *UV-Raad keur 'n nuwe Taalbeleid goed*. <http://www.ufs.ac.za/af/template/nuusargief-item?news=6694> [14 April 2016].
- UV-Raad (Raad van die Universiteit van die Vrystaat). 2003. *Taalbeleid van die Universiteit van die Vrystaat. Deur die UV-raad goedgekeur op 6 Junie 2003*. <http://www.ufs.ac.za/docs/default-source/almal-dokumente/taal---beleid-335-afr.pdf?sfvrsn=0> [4 April 2016].
- Van der Merwe, J. 2015. *Leaked language report: UFS sets the record straight. Council to decide next week. The Journalist, 60 (2015)*. <http://www.thejournalist.org.za/spotlight/leaked-language-report-ufs-sets-the-record-straight> [2 Junie 2016].
- Veronesi, D. & Nickenig, C. 2009. Bi- and multilingual universities: European perspectives and beyond. *Conference proceedings Bolzano-Bozen, 20-22 September 2007*. Bozen/Bolzano: Bozen-Bolzano University Press, pp. 430